



Warszawa, 26-04-2023 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

II.511.27.2023.MT

Pan

Zbigniew Ziobro

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

Dot. sygn. [REDACTED]

Wielce Szanowny Panie Ministrze

Z prośbą o pomoc w sprawie indywidualnej zwrócił się do mnie [REDACTED]
[REDACTED] – obrońca obywatela Republiki Białoruś Pana [REDACTED]
[REDACTED]. Postanowieniem Pana Ministra z dnia 14 lipca 2017 r., została wyrażona
zgoda na wydanie [REDACTED] organom wymiaru sprawiedliwości Republiki
Białorusi, przy czym odroczone samo wykonanie tego orzeczenia do czasu
zakończenia prowadzonego przez Prokuraturę Okręgową w [REDACTED]
postępowania karnego [REDACTED]. To orzeczenie stwierdzało też, iż w
przypadku skazania i orzeczenia przez sąd polski kary pozbawienia wolności w
związku z tym postępowaniem – odroczenie wydania ma trwać do czasu wykonania tej
kary.

Jak to wyinterpretować należało z korespondencji obrońcy, [REDAKTOWANE]
został skazany w Polsce, odbywa karę pozbawienia wolności, resocjalizacja przynosi
pożądany efekt, zaś orzeczona kara kryminalna dobiega końca, co w niedalekiej
przyszłości wymusi konieczność wykonania postanowienia Pana Ministra z dnia 14
lipca 2017 r. [REDAKTOWANE]

Nie kwestionując tego rozstrzygnięcia, poddaję uprzejmie pod rozwagę Pana Ministra
dokonanie jego reasumpcji. Postanowienie to bowiem wydano przed 6 laty, czyli w
czasie, gdy skala naruszeń praw człowieka przez władze Republiki Białoruś była
mniejsza. Szczególnie teraz wydaje się zasadne wyeksponowanie okoliczności
wystąpienia przeszkody ekstradycyjnej w postaci uzasadnionej obawy, że w państwie
żądającym wydania może dojść do naruszenia wolności i praw osoby wydanej
określonej art. 604 § 1 pkt 7 k.p.k., czy też wynikającej z art. 19 ust. 2 Karty Praw
Podstawowych Unii Europejskiej i art. 3 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i
Podstawowych Wolności.

Na kanwie niniejszej sprawy indywidualnej, pragnę uprzejmie przedłożyć Panu
Ministrowi problem realizacji przez stronę polską postanowień obowiązującej
przynajmniej do 2025 r. (wtedy bowiem nastąpi możliwość jej wypowiedzenia), umowy
między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o pomocy prawnej i stosunkach
prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych, pracowniczych i karnych, sporządzonej
w Mińsku dnia 26 października 1994 r.¹ (dalej jako: „umowa bilateralna”) w kontekście
przestrzegania praw człowieka w Republice Białoruś.

Jak już sygnalizowałem w wystąpieniu do Pana Ministra², nowa sytuacja geopolityczna
związana z wojną na Ukrainie, kryzysem imigracyjnym na granicy polsko-białoruskiej,
czy ogólniej – w relacjach bilateralnych Polski i Białorusi, wymuszać powinna zmianę
aksjologiczną w stosowaniu obowiązującego prawa, w tym wiążącej Polskę umowy

¹ Dz. U. z 1995 r., nr 128, poz. 619.

² Wystąpienie z dnia 21 sierpnia 2022 r., znak: II.516.1.2022.

międzynarodowej. Przez powyższe rozumiem przede wszystkim wywiązywanie się władz polskich z obowiązku poszanowania aksjologii naszego systemu prawnego i zawartych w nim standardów ochrony praw człowieka i obywatela.

Pragnę uprzejmie podnieść, iż uzasadnione rosnącym rozmiarem diaspory białoruskiej w naszym kraju analizy, jakie przeprowadzane są systematycznie w moim Biurze nie dostarczają niestety wiedzy, aby sytuacja związana z ochroną praw i podstawowych wolności człowieka na Białorusi ulegała poprawie, a przeciwnie – z analiz tych wynika, że sytuacja ta stale się pogarsza.

Potwierdzenie takiego stanu rzeczy znajduje się w opracowaniach, raportach i doniesieniach licznych podmiotów działających na polu ochrony praw człowieka. Dość wspomnieć, iż w lutym br. opublikowano raport Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. *The Human Rights Situation in Belarus Ahead of the 2020 Presidential Election and Beyond*³, w którym stwierdzono: „istnieją wystarczające podstawy, by sądzić, że na Białorusi dochodziło i dochodzi do systematycznych, powszechnych i rażących naruszeń praw człowieka”.

W raporcie tym skonkludowano, że naruszenia praw człowieka polegały i polegają na arbitralnym pozbawieniu prawa do życia i wolności, torturach i złym traktowaniu, w tym na przemoc seksualnej, odmowie prawa do rzetelnego i uczciwego procesu sądowego, arbitralnej odmowie prawa do wjazdu do własnego kraju, ingerowaniu w wolność słowa, pokojowych zgromadzeń i zrzeszania się oraz równości wobec prawa. Nadto, jedną z konkluzji Wysokiego Komisarza zawartych w ww. raporcie jest, że: „(...) [n]iektóre z tych naruszeń mogą również stanowić zbrodnie przeciwko ludzkości, zgodnie z definicją zawartą w międzynarodowym prawie zwyczajowym, gdy takie

³ Dokument ONZ nr A/HRC/52/68, dostępny pod adresem: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G23/008/97/PDF/G2300897.pdf?OpenElement>, [dostęp: 19.04.2023 r.].

czyny są popełniane jako część rozległego lub systematycznego ataku skierowanego przeciwko jakiegokolwiek ludności cywilnej, ze świadomością tego ataku"⁴.

Istotnym i aktualnym pozostaje również jeden z motywów *Rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie systematycznych represji na Białorusi i ich konsekwencji dla bezpieczeństwa europejskiego po uprowadzeniu osób z unijnego samolotu cywilnego przechwyconego przez władze białoruskie*⁵, tj. ten, iż rezolucja przyjmowana jest „ (...) mając na uwadze, że nic nie wskazuje na to, by władze białoruskie prowadziły dochodzenia w sprawie tysięcy doniesień o brutalności policji zgłoszonych od połowy sierpnia 2020 r. lub w sprawie zabójstw demonstrantów; mając na uwadze, że powszechna bezkarność za łamanie praw człowieka pogarsza rozpaczliwą sytuację Białorusinów; mając na uwadze, że brak praworządności ogranicza dostęp do rzetelnego procesu sądowego”⁶.

Jak z kolei informuje Centrum Obrony Praw Wiasna (*Праваабарончы цэнтр "Вясна"*): „Ściganie karne nadal jest aktywnie wykorzystywane przez władze białoruskie do tłumienia wyrażania alternatywnych poglądów. Na dzień 31 marca 2023 roku na Białorusi było 1 474 więźniów politycznych. W marcu 44 osoby zostały uznane za więźniów politycznych przez działaczy na rzecz praw człowieka, a 9 więźniów politycznych w pełni odbyło karę i zostało zwolnionych”⁷.

Polskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych w swoim komunikacie prasowym doniosło, iż: „4 kwietnia 2023 r. Rada Praw Człowieka ONZ przyjęła rezolucję przedłużającą funkcjonowanie mechanizmu międzynarodowego służącego dochodzeniu odpowiedzialności za naruszenia praw człowieka na Białorusi, do których dochodzi w

⁴ Zob. pkt 54. Raportu, s. 13.

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52021IP0293> [dostęp: 20.04.2023 r.].

⁶ Zob. lit. K., *Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 10 czerwca 2021 r. w sprawie systematycznych represji na Białorusi i ich konsekwencji dla bezpieczeństwa europejskiego po uprowadzeniu osób z unijnego samolotu cywilnego przechwyconego przez władze białoruskie (2021/2741(RSP))*, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej (2022/C 67/15).

⁷ <https://spring96.org/ru/news/111308> [dostęp: 19.04.2023 r.].

tym państwie w związku ze sfałszowanymi wyborami prezydenckimi w 2020 r.”⁸ oraz podkreśliło okoliczność, że: „Po rozpoczęciu rosyjskiej agresji na Ukrainę, wspartej politycznie, wojskowo i logistycznie przez władze w Mińsku, kilkakrotnie rozszerzono zakres stosowania kary śmierci na Białorusi m.in. za zdradę państwa popełnioną przez funkcjonariusza na odpowiedzialnym stanowisku, funkcjonariusza publicznego lub osobę posiadającą status wojskowego. Surowo karani są obywatele wyrażający sprzeciw wobec wojny i zaangażowaniu w nią Białorusi”⁹.

Przedstawione powyżej treści dyskwalifikują władze Białorusi jako równorzędnego partnera w relacjach bilateralnych z Rzeczpospolitą, a polegających na realizacji pomocy prawnej w sprawach karnych. Jak to już wskazywałem w poprzedniej korespondencji z Panem Ministrem, istotnym dla prawidłowej realizacji umowy bilateralnej powinien każdorazowo być argument wywodzony z brzmienia jej art. 19, a sprowadzający się do tego, że pomoc prawna poprzez wydanie osoby pozostawać będzie „w sprzeczności z podstawowymi zasadami prawa wezwanej Umawiającej się Strony” (w tym przypadku Rzeczypospolitej Polskiej).

Przyjmuję z wielką satysfakcją rozstrzygnięcia Pana Ministra wydane w sytuacjach, gdy pomimo sądownie orzeczonej prawnej dopuszczalności wydania oskarżonego lub skazanego do Republiki Białoruś, w trybie art. 603 § 5 k.p.k., ostatecznie odmawiał Pan wydania osoby do tego państwa.

Praktyka ostatnich lat pokazuje, że współpraca międzynarodowa z Białorusią obarczona jest coraz większą dozą ryzyka. Stąd też wymaga rozważenia, czy umowa bilateralna winna zostać przez Polskę wypowiedziana, przynajmniej w zakresie pomocy prawnej w sprawach karnych.

⁸ <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/przyjecie-rezolucji-rady-praw-czlowieka-przedluzajacej-funkcjonowanie-mechanizmu-sluzacego-dochodzeniu-odpowiedzialnosci-za-naruszenia-praw-czlowieka-na-bialorusi> [dostęp: 20.04.2023 r.].

⁹ Ibidem.

Zgodnie z art. 107 umowy bilateralnej odnoszącym się do jej wypowiedzenia, możliwe jest ono co 5 lat, na drodze notyfikacji złożonej z sześciomiesięcznym wyprzedzeniem. Dlatego też uprzejmie proszę o wskazanie, czy w Ministerstwie Sprawiedliwości prowadzone były, bądź są planowane prace związane z ewentualnością zaproponowania takiego działania ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych¹⁰.

Będę wdzięczny za przedstawienie stanowiska Pana Ministra odnośnie do przedstawionych zagadnień.

Z wyrazami szacunku

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

¹⁰ Na zasadzie art. 3 ustawy z dnia 14 kwietnia 2000 r. o umowach międzynarodowych (Dz.U. z 2020 r., poz. 127) Minister Spraw Zagranicznych uprawniony byłby do wypowiedzenia lub renegocjacji umowy bilateralnej.